

РОЛЬ ТА ВПЛИВ «РУСИНСЬКОГО ФАКТОРА» В ПРОЦЕСІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ

Головка Анатолій Анатолійович

У статті подано цілісне бачення русинського руху як важливого фактора в сучасній інформаційній агресії Росії проти України. У фокусі наукового аналізу перебувають базові принципи побудови політики Кремля на цьому напрямі, зокрема, основні складові концепту російської пропаганди при використанні «русинського фактору»: ідея автономізації Закарпаття, «неврахований референдум» 1991 року, міфічна культурна та суспільно-політична дискримінація русинів. Наукове дослідження проведено задля кращого розуміння принципів дії кремлівської пропаганди та вироблення в перспективі дієвих засобів боротьби з нею.

Ключові слова: русини, інформаційна агресія, пропаганда, Закарпаття, ЗМІ.

Holovka Anatoliy

THE ROLE AND EFFECT OF THE RUTHENIAN FACTOR IN RUSSIAN INFORMATION AGGRESSION

This article presents a holistic vision of the Ruthenian movement as an important factor in today's information aggression of Russia against Ukraine. The focus of scientific analysis are basic principles of construction of the Kremlin's policies in this area, including the main components of the concept of Russian propaganda using «Ruthenian' factor»: the idea of autonomy of Transcarpathia, «excluded referendum» in 1991, mythical cultural, social and political discrimination Ruthenians. Scientific research is conducted to better understanding of the actions of the Kremlin propaganda and the development of potentially effective means to combat it.

Keywords: Ruthenians, information aggression, propaganda, Transcarpathia, media.

У сучасних умовах русинський рух виступає важливим політичним чинником не тільки в Закарпатті, але й в Україні. З кожним роком русинське питання дедалі більше виходить за рамки етнічних відносин і розглядається як політиками та громадськими діячами, так і науковцями у суспільно-політичній площині. Зважаючи на політизацію подібних процесів, виникає об'єктивна потреба їх вивчення для розуміння основних тенденцій та викликів у цій сфері.

Актуальність цієї проблематики обумовлена необхідністю теоретичного осмислення використання «русинського фактора» російськими пропагандистами при реалізації стратегії інформаційної агресії проти України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню русинського питання та його суспільно-по-

літичної ролі в сучасних українських реаліях присвячено цілу низку публікацій впливових вітчизняних вчених та експертів, таких як М. Зан, М. Тиводар, М. Панчук, М. Сополига, М. Мушинка, Г. Бондаренко, Л. Вахніна, Ю. Бідзіля, В. Гусаров та ін. Разом із тим питання формування цілісного бачення місця та ролі русинського руху в сучасній концепції інформаційної політики Москви на українському напрямку залишається відкритим.

Метою статті є аналіз «русинського фактора» в контексті інформаційної агресії Росії як особливого інструменту розпалювання міжетнічної та міжрегіональної ворожнечі.

Дуже часто як науковці та експерти, так і громадські діячі та політики концентрують свою увагу на інформаційній політиці Кремля щодо подій у

зоні АТО. Однак модерні реалії свідчать, що політичні плани російської влади є набагато ширшими і не обмежуються суто агресією на Донбасі, а поширюються і на інші українські регіони. Зокрема, суттєве місце в антиукраїнській стратегії Москви посідає Закарпаття, що підтверджується численними сюжетами, публікаціями та повідомленнями, які фігурували (і продовжують фігурувати) в російських ЗМІ. Враховуючи складну суспільно-політичну ситуацію, в якій перебуває Україна, а саме – воєнно-інформаційного тиску з боку Росії, мас-медіа відіграють визначальну роль у цих процесах [2, с. 85].

Враховуючи географічне розміщення Закарпатської області (йдеться насамперед про її віддаленість від російського кордону), Кремль не має можливості безпосередньо впливати на суспільно-політичну ситуацію в регіоні, тобто розмішувати там регулярні війська, вводити туди загони найманців, направляти «гуманітарні конвої» (на відміну від того ж Донбасу). Це обумовлює латентний характер російської політики, що ґрунтується на теорії інформаційної війни. Така стратегія дозволяє дистанційно розхитувати і без того нестабільну область.

Аналізуючи політичний ландшафт Закарпаття, можна дійти висновку, що двома основними дестабілізуючими факторами тут є, по-перше, поліетнічний склад місцевого населення, по-друге, міжособні конфлікти місцевих кланів та угруповань. Щодо першого фактора, то протягом усього часу незалежності України усі проблемні нюанси були пов'язані із русинсько-угорським питанням. При цьому, якщо інтереси угорської меншини традиційно підтримує Будапешт, то підтримка русинських груп надходить саме від Росії.

Сьогодні Кремль часто оперує «русинським питанням» у своїй стратегії гібридної війни з метою посилення свого згубного впливу на інформаційний простір України. В першу чергу російські пропагандисти використовують його як інструмент дискредитації України і перед російською та українською, і перед європейською громадськістю. Політична вага цього питання для Росії не є настільки значущою, як, до прикладу, інформаційна політика в Криму та на Донбасі, однак часто використовується російським керівництвом.

Кремль за допомогою використання подібних засобів інформаційної агресії формує своєрідну «порохову бочку» на західному кордоні Украї-

ни, яку в перспективі можна «підірвати» і створити ще один проблемний регіон. Безумовно, поки що про повторення східноукраїнського сценарію в Закарпатській області говорити важко, але основа для майбутнього конфлікту вже закладається.

Факт того, що російське керівництво приділяє увагу інформаційній підтримці русинського руху в Закарпатській області, підтверджується конкретними статистичними даними. Говорячи про аналітичні висновки щодо ролі Закарпаття в інформаційній політиці Кремля, слід спиратися на якісне вивчення контенту російських мас-медіа. Так, при вивченні результатів кількісно-якісного контент-аналізу одного з провідних російських ЗМІ – інформаційного агентства «ТАСС» (яке, згідно з рейтингом, представленим інститутом «Медіалогії», є найбільш цитованим серед інших інформгентств РФ) можна зрозуміти реальний зміст інформаційної політики Росії в Закарпатті.

«ТАСС» за період з березня 2014 року до червня 2016 року подало на розгляд громадськості 105 документів, присвячених висвітленню подій у Закарпатській області, де слово «Закарпаття» зустрічалось 400 разів; відповідно, 12 документів були присвячені русинському питанню і в них 89 разів було згадано слово «русини» [3, с. 455].

Сьогодні можна виділити такі елементи «русинського фактора» в контексті російської пропаганди.

1. *Ідея автономізації Закарпаття.* Одним із найпопулярніших гасел русинських організацій, яке, втім, характерне і для багатьох інших об'єднань та груп, є ідея надання Закарпатській області автономного статусу. Хоча варто відзначити той факт, що найбільш радикальні представники русинського руху виступають за незалежність так званої «Подкарпатської Русі» і вважають, що Закарпаття зможе існувати як незалежна держава окремо від України. Брак потужної сировинної бази та великої промисловості, на думку лідерів русинських сепаратистів, повинен компенсуватися туристичною галуззю та ймовірним зацікавленням регіоном із боку іноземних держав (Закарпаття ще напередодні Другої світової війни розглядалося як ідеальне місце для розміщення військових баз) [5].

2. *«Неврахований» референдум 1991 року.* Цей елемент прямо пов'язаний з попереднім, оскільки русинські організації часто апелюють до резуль-

татів референдуму 1991 року, коли близько 80 % населення регіону висловилося за надання Закарпатській області самоврядного (автономного) статусу, хоча і проведення самого плебісциту, і підрахунок голосів досі викликають багато суперечностей;

3. *Неврахування інтересів та прав русинів при реалізації державної політики у сфері етнічно-національних відносин.* Ідеться насамперед про відстоювання русинськими групами розширення етнічних та культурних прав русинів, припинення їх утисків. Цей інформаційний імпульс активно пропагується російськими ЗМІ для представлення українського уряду як такого, що «не хоче чути регіону».

Використовуючи усі перераховані вище елементи, Москва має на меті розхитати політичну ситуацію на Закарпатті. Однак, на відміну від Донбасу, в Закарпатській області основний акцент робиться на етнічному та інформаційному факторах: етнічний фактор – це використання активності етнічних меншин (насамперед русинської); інформаційний – розповсюдження необхідної інформації в суспільстві.

Експерт у сфері інформаційної безпеки (Центр військово-політичних досліджень) та активний учасник неурядової ініціативи «Інформаційний опір» (рос. – «Информационное сопротивление») В. Гусаров вважає, що за більш ніж двадцять років Москва посилено формує думку про спільне історичне коріння русинів Західної України і Росії. З цією метою в населених пунктах Закарпаття створені проросійські громадські організації та рухи, які отримують грантову допомогу від Кремля. Експерт прогнозує, що «русинський уряд у вигнанні», який очолює кремлівська маріонетка П. Гецько, в перспективі може бути використано Росією як політична технологія для створення конфліктної ситуації в регіоні з подальшим уведенням «миротворчих сил» РФ. Подібні сценарії розвитку подій співвідносяться з доповіддю начальника російського Генштабу В. Герасимова (2013) про гібридний характер сучасної війни, а також виходять з Військової доктрини РФ (2014) і Стратегії національної безпеки РФ (2015) [4].

Крім того, сьогодні можна сміливо стверджувати, що існує ціла низка підтверджень порушення системності в галузі інформаційної безпеки Закарпатського регіону. Серед них можна виокремлювати такі: відсутність єдиного підходу

щодо дослідження основних понять інформаційно-медійної безпеки; неготовність вітчизняного суспільства до стрімкого розвитку інформаційної сфери та інформаційно-комунікаційних технологій; наявність окремих незаповнених ніш у медіа-системі регіону та суспільства в цілому, які заповнюються інформацією іноземного походження [1, с. 202].

За таких обставин, враховуючи принципи реалізації стратегії гібридної війни, цілком імовірно є подальша ескалація ілюзорного «українсько-русинського» конфлікту, причому з дедалі більшим акцентом на його регіональному аспекті. В такий спосіб Кремль намагатиметься розвинути проблему взаємодії Києва та місцевого населення, що, в свою чергу, може серйозно похитнути авторитет центральної влади в області. При досягненні агресивних цілей Росії на цьому напрямку поширення сепаратистських настроїв у проблемних регіонах України, зокрема в Закарпатті, є неминучим.

Таким чином, проблематика «русинського питання» сьогодні вже носить не тільки етнокультурний характер, а й перебуває у площині державних і навіть геополітичних відносин. Русинський рух є своєрідним важелем впливу на суспільно-владні відносини в Закарпатті і, разом із тим, часто виступає як інструмент розхитування політичної ситуації в регіоні. Це підтверджується тим, що в сучасній інформаційній агресії Росії проти української державності русини (їх культура, статус, проблеми та боротьба проти міфічних «утисків з боку Києва») займають важливе місце.

Враховуючи гостроту зазначеної проблеми, при використанні необхідних інформаційно-пропагандистських прийомів, можна суттєво дестабілізувати і без того хиткий політичний баланс у Закарпатті, чим, власне, і користуються Кремль та проросійські сили. Основними структурними елементами подібної стратегії є: ідея автономізації Закарпаття, «неврахований» референдум 1991-го року, неврахування інтересів та прав русинів при реалізації державної політики у сфері етнічно-національних відносин.

Очевидним є той факт, що наукові дослідження місця та ролі русинського руху Закарпаття в політичній системі України є вкрай важливими, особливо в умовах зовнішньої інформаційної агресії, коли завдяки використанню «фактора русинів» відбуваються різного роду провокативні

дії та спекуляції. Актуальними і перспективними є подальші наукові розвідки в цьому напрямі, зокрема, щодо питань *русинського сепаратизму*,

участі русинських організацій в соціально-політичному житті Закарпаття, місця русинського руху в етнополітичних процесах України.

Список використаних джерел

1. Бідзіля Ю.М. Інформаційна безпека поліетнічного регіону: пошук нової медіа системи (на прикладі Закарпаття) / Юрій Михайлович Бідзіля // Наукові записки Інституту журналістики. – 2014. – №56. – С. 195–203.
2. Головка А.А. Діяльність сучасних ЗМІ в контексті інформаційної безпеки України / Анатолій Анатолійович Головка // Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук (м. Ужгород, 08-09 квітня 2016 р.). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. – С. 85–87.
3. Головка А.А. Фактор Закарпаття в інформаційній агресії Росії / А.А. Головка, О.О. Токарський // Молодий вчений. – 2016. – № 8. – С. 454–457.
4. Гусаров В. Гибридная война: этнический фактор русинов Закарпаття. Аналитика ИС [Електронний ресурс] / Вячеслав Гусаров // Информационное Сопротивление. – Режим доступу : <http://sprotyv.info/ru/news/kyev/gibridnaya-voyna-etnicheskiy-faktor-rusinov-zakarpattyu-analitika>
5. Степико М.Т. Потенціальні загрози регіонального сепаратизму в Україні : аналіт. записка [Електронний ресурс] / М.Т. Степико ; Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1478/>

References

1. Bidzilya, Y.M. (2014). Informacijna bezpeka polietnichnoho regionu: poshuk novoyi media systemy (na prykladi Zakarpattya) [Information security is multi-ethnic region, search for a new media system (for example, Transcarpathia)]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky – Scientific notes of the Institute of Journalism*, 56, 195-203 [in Ukrainian].
2. Golovka, A.A. (2016). Diyalnist suchasnykh ZMI v konteksti informacijnoyi bezpeky Ukrainy [The activities of modern media in the context of information security Ukraine] *Aktualni problemy humanitarnykh ta pryrodnychych nauk – Actual problems of the humanities and natural sciences*, 85-87. Uzhgorod [in Ukrainian].
3. Golovka, A.A. & Tokarskyj, O.O. (2016). Faktor Zakarpattia v informacijnij agresii Rosiyi [The factor of Transcarpathia in the information aggression of Russia]. *Molodyj vchenyj – Young scientist*, 8, 454-457 [in Ukrainian].
4. Gusarov, V. Hibridnaia voina: etnycheskyj faktor rusinov Zakarpattia. Analitika IS. [Hybrid War: The ethnic factor of Ruthenians in Transcarpathia. IS Research]. *Informacionnoe soprotivlenie – News resistance*. Retrieved from <http://sprotyv.info/ru/news/kyev/gibridnaya-voyna-etnicheskiy-faktor-rusinov-zakarpattyu-analitika> [in Russian].
5. Stepyko, M.T. Potentsialni zagrozy rehionalnogo separatyizmu v Ukraini. Analytychna zapyska [Potential threat of regional separatism in Ukraine. Analytic]. *Natsionalnyi instytut stratehichnyh doslidzhen – National Institute for Strategic Studies*. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/1478/> [in Ukrainian].